

digitaal @

Jaap van der Stel

Preventie op het net

Wanneer je als preventiewerker in korte tijd informatie wilt over effectieve preventieprogramma's en vroegtijdige interventies, waar haal je die dan vandaan? Uiteraard is daarvoor literatuur beschikbaar, maar ook het internet biedt veel faciliteiten. Steeds meer instanties gaan er toe over hun publicaties direct op internet beschikbaar te stellen. Dit maakt het mogelijk dat beroepskrachten snel de voor hun werk noodzakelijke gegevens kunnen verwerven. Ik kwam daar zelf achter toen ik twee jaar geleden begon met de samenstelling van een handboek over preventie.¹ De zoektocht die ik voor dit boek verrichtte, is de basis voor deze bijdrage. Ik beperk me tot een selectie: in mijn boek is meer uitvoerige (ook gedrukte) informatie te vinden.² Via de geselecteerde websites komt men gemakkelijk tot andere adressen en relevante documenten.

Een eerste oriëntatie

Het ministerie van *Volksgezondheid, Welzijn en Sport* (VWS) is het belangrijkste departement voor preventie. Voor een goede oriëntatie op het preventieveld en aanpalende sectoren zijn de brancherapporten die periodiek in opdracht van VWS worden gemaakt onmisbaar. Het rapport over preventie (inclusief vormen van vroegtijdige opsporing en interventie) geeft een uitleg van wat in Nederland onder het vakgebied wordt verstaan alsmede een toelichting op de methoden en strategieën die gebruikt worden. Het beschrijft verder vanuit welke deelgebieden van de gezondheidszorg en het welzijnswerk preventiewerk wordt ontplooid, respectievelijk in welke domeinen het werk wordt uitge-

voerd. Verder gaat het in op de beleidsuitgangspunten van de Nederlandse overheid, de wettelijke kaders, de financiering en wie bij de uitvoering betrokken zijn. Daarnaast worden in opdracht van VWS monitors uitgebracht. Onderwerpen zijn onder andere: geestelijke gezondheid en maatschappelijke opvang, rampenbestrijding en drugsproblematiek.

De bibliotheek van de *University of Adelaide* heeft op haar Engelstalige website een overzicht gemaakt van online beschikbare handleidingen en literatuuroverzichten met betrekking tot de (preventie in de) geestelijke gezondheidszorg. Voor preventiewerkers vormt dit een prima startpunt voor een eerste oriëntatie. Wie op zoek is naar andere algemene literatuuroverzichten kan terecht bij twee bronnen. Een uitstekend gedocumenteerd overzicht over de mogelijkheden van de bevordering van geestelijke gezondheid, preventie en vroegtijdige interventie is samengesteld door de *Commonwealth Department of Health and Aged Care* in Australië. Het Britse *College of Psychiatrists* publiceerde op het net een uitputtend overzicht over de mogelijkheden van een leeftijdsgerelateerde benadering van preventie. Aan de hand van hun rapport heb ik in mijn boek tabellen samengesteld van risicofactoren, beschermende factoren, interventiedoelen, settings en belanghebbenden (stakeholders).

Nederlandstalige sites

De *Landelijke Steunfunctie Preventie* (LSP) is een samenwerkingsverband tussen het Trimbos-instituut en GGZ Nederland. Het LSP levert een bijdrage aan de verbetering en vernieuwing van preventie. De doelgroep bestaat uit preventiewerkers, onderzoekers en beleidsmakers. Het stelt actuele lijsten samen van adressen en aandachtsgebieden van preventiemedewerkers in de GGZ en verslavingszorg. Verder maakt het literatuurlijsten over preventie in verband met arbeid, depressie,

Jaap van der Stel is senioronderzoeker bij De Geestgronden, instelling voor geestelijke gezondheidszorg te Bennebroek (j.vd.stel@geestgronden.nl). Hij werkte hiervoor 15 jaar als preventiewerker in de verslavingszorg en de GGZ.

1 Glossaria

In veel boeken en rapporten over preventie en vroegtijdige interventie is een glossarium opgenomen van veel voorkomende begrippen. Op de site van de uitgever van mijn boek (zie noot 2) wordt verwezen naar een aantal sites met rapporten waarin (achterin) een glossarium is opgenomen. Hier wijzen we uitsluitend op de zeer uitgebreide Nederlandstalige 'Thesaurus Zorg en Welzijn' van het *Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn* (NIZW). Er zijn op het internet talloze glossaria van veelvoorkomende termen in omloop. Wie geen bestand wil bijhouden van internetadressen raad ik het volgende aan. Open Google, type <te zoeken woord, bij voorkeur in het engels> <glossary>. De kans is groot dat in de eerste tien hits de gevraagde informatie al beschikbaar is. Wie meteen in rapporten wil zoeken, raad ik aan meteen ook <pdf> in het Google-venster te typen. Rapporten van enig niveau zijn bijna allemaal een pdf-bestand.

kinderen van ouders met psychische problemen en van verslaafde ouders. De Helpdesk zorgt voor actuele overzichten van de huidige preventiepraktijk en geeft advies en consultatie aan instellingen voor verslavingszorg en GGZ. Het LSP geeft 'Preventieperiodiek' uit. Dit is een elektronisch tijdschrift voor preventiewerkers in de GGZ en de verslavingszorg. Iedereen kan zich aanmelden voor een gratis abonnement. Het *Nationaal Instituut voor Gezondheidsbevordering en Ziektepreventie* (NIGZ) maakt programma's om te 'investeren in gezondheid'. Op de site is in de rubrieken 'Dossiers' en 'het Kenniscentrum' een schat aan informatie te vinden. Een uiterst relevant instrument voor alle preventiewerkers is het *QUI-project*, dat een onderdeel is van het Kenniscentrum. Het doel van dit project is een efficiënte gegevensverzameling van projecten en activiteiten op het gebied van gezondheidsbevordering en preventie in Nederland. Het resultaat is een volledig en actueel databestand van projecten en activiteiten in het veld. Wie op zoek is naar een handleiding of draaiboek kan het hier vinden. Het databestand is on line toegankelijk. Verder geeft het NIGZ 'Scan' uit. Deze elektronische nieuwsbrief is bedoeld voor specialisten op het terrein van preventie, gezondheidsvoorlichting en patiëntenvoorlichting.

Het *Nationaal Kompas Volksgezondheid* is een actuele digitale wegwijzer voor elke beroepskracht die meer wil weten over gezondheid, ziekte, risicofactoren, zorg en preventie in Nederland. Heel veel informatie over de kenmerken en achtergronden van psychische stoornissen en verslavingen is op deze site makkelijk te vinden.

Het vormt voor preventiewerkers een zeer bruikbaar instrument.

De *Nederlandse Public Health Federatie* (NPHF) is een overkoepelende federatie van beroepsverenigingen en instituten op het terrein van de openbare gezondheids-

Het Nationaal Kompas Volksgezondheid vormt voor preventiewerkers een zeer bruikbaar instrument.

zorg. De federatie ijvert voor het bevorderen en beschermen van de gezondheid. Het legt de nadruk op de ontwikkeling van duurzame preventieprogramma's, verlenging van de gezonde levensduur en het terugdringen van sociaal-economische gezondheidsverschillen. Naast handige links zijn er verschillende beleidsstukken te downloaden. Het *Nederlands Kenniscentrum Arbeid en Psyche* (NKAP) wil artsen en andere professionals ondersteunen bij hun streven arbeidsuitval te voorkomen of te reduceren. Naast de rubriek 'Vakliteratuur' zijn ook de links heel bruikbaar. De *Nederlandse Vereniging voor Preventie en GVO* (NVPG) is de landelijke (beroeps)vereniging voor iedereen die werkt of een studie volgt op het gebied van preventie, gezondheidsbevordering en gezondheidsvoorlichting (GVO). De site was op het moment dat dit artikel werd geschreven in onderhoud, maar is anders zeker een bezoekje waard. Het *Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu* (RIVM) doet in opdracht van de overheid onderzoek op het gebied van volksgezondheid en milieu en omvat tevens het milieu- en natuurplanbureau. De onderzoeksresultaten worden gebruikt voor beleidsontwikke-

ling. Op de website van het RIVM staan veel rapporten die voor de preventiesector bruikbaar zijn. Een voorbeeld is het periodieke rapport 'Volksgezondheid Toekomst Verkenningen'. Het *Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatie Centrum* (WODC) is een onderdeel van het Ministerie van Justitie. Het is een toonaangevend kenniscentrum voor het brede veld van politie en justitie. Op de site van dit instituut staan veel rapporten die vooral voor (de preventie vanuit) de verslavingszorg belangrijk zijn.

Engelstalige sites

Algemene sites over preventie

Het *Auseinet* (Australian Network for Promotion, Prevention and Early Intervention for Mental Health) is een schitterend voorbeeld van de wijze waarop de geestelijke gezondheidsbevordering, preventie en vroegtijdige interventie van overheidswege gestimuleerd kunnen worden. Er is een groot aantal monografieën en projectevaluaties on line beschikbaar. Zo zijn er in de 'resources' uitstekende overzichten te vinden van vroegtijdige interventie en/of preventiemethoden bij kinderen van ouders met psychiatrische problematiek, ADHD, angst- en gedragsstoornissen, depressie en werkgerelateerde problematiek. Voor preventiewerkers is een regelmatig bezoek aan deze site absoluut aan te bevelen.

Het *National Institute of Mental Health* (NIMH) biedt een goed overzicht van de stand van zaken op het gebied van de preventie van suïcide. Verder is er een goed gedocumenteerd overzicht te vinden van de ins en

uitgevoerd. De *World Federation for Mental Health* (WFMH) is in 1948 opgericht met als doel de geestelijke gezondheid en de preventie van psychische problematiek over de gehele wereld te bevorderen. Op haar website staan de belangrijkste links naar andere internationale organisaties op dit vlak. De *Europese Unie* (EU) speelt ongemerkt een steeds belangrijker rol op het vlak van de preventieve en openbare gezondheidszorg. Het onderhoudt een uitgebreide website met overzichten en documentatie over de verschillende Europese programma's, netwerken en instituten op dit terrein. Voor degenen die zich willen oriënteren op Europese partners of op zoek zijn naar subsidie vanuit Europa is dit een uitgelezen startpunt.

Specifieke sites over stoornissen

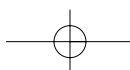
Sommige sites richten zich specifiek op de preventie van bepaalde stoornissen. Met name op het gebied van de verslavingszorg is er op het net het nodige te vinden. Het *National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism* (NIAAA) in de VS richt zich op alcoholgebruik en alcoholisme. De website is een goed startpunt voor actuele, wetenschappelijke, maar ook praktijkgerichte kennis. Het *National Institute on Drug Abuse* (NIDA) is de zusterorganisatie van het NIAAA. Het is wat betreft drugsgebruik en verslaving de best gefinancierde instantie op het gebied van de onderzoek en kennisontwikkeling. Met name in de sectie 'Prevention Research' is het nodige te vinden. De *Substance Abuse and Mental Health Services Administration* (SAMHSA) is een federale instantie in de VS die zich richt op de verbetering

van de kwaliteit en de beschikbaarheid van preventie, behandeling en rehabilitatie met betrekking tot misbruik van psychoactieve stoffen en psychische stoornissen. Voor de preventiesector zijn er

De Europese Unie (EU) speelt ongemerkt een steeds belangrijker rol op het vlak van de preventieve en openbare gezondheidszorg.

outs van de (preventieve) geestelijke gezondheidszorg bij rampen of extreme en massale uitingen van geweld. De *World Health Organization* (WHO) schenkt uiteraard veel aandacht aan de mogelijkheden en de achtergronden van preventie. Specifiek voor de GGZ en de verslavingszorg werkt het Department of Mental Health and Substance Dependence. Talrijke, uiterst relevante documenten zijn er vrij toegankelijk. Zo zijn er overzichten van de vooral psychologische interventies die bij traumatische gebeurtenissen beschikbaar moeten zijn en van (succesvolle) strategieën voor suïcidpreventie die in de verschillende Europese landen zijn

heel geschikte handleidingen en literatuuroverzichten te vinden. *Hawks ea (2002)* publiceerden een breed opgezette studie over de effectiviteit van preventieve activiteiten bij misbruik van middelen en verslaving. Zie daarvoor ook *Waller ea (2002)* en *Ludbrook ea (2002)*. Maar voor andere stoornissen is eveneens veel waardevols op het net beschikbaar. We noemen overzichten over preventie bij vrouwen met een depressie van *Mazure ea (2002)*, bij gedragsstoornissen van *Greenberg ea (2000)*, bij jeugd delinquentie van *Loeber* en bij psychosen van *Ehmann en Hanson (2002)*. Zie voor het laatste onderwerp ook de site van *EPPIC* (Early

Psychosis, Prevention & Intervention Centre) in Australië. Vermeldenswaardig is verder het overzicht van *Mangrulkar ea (2001)* over de achtergronden en mogelijkheden van interventies gericht op de verbetering van levensvaardigheden van kinderen en adolescenten. Tot slot bevelen we een Australisch evaluatierapport van een nationaal suïcideproject door *Mitchell ea (2000)* van harte aan.

Conclusie

Helaas zijn er nog weinig algemene literatuuroverzichten online beschikbaar, uitgezonderd enkele prachtige studies uit Australië, waar de overheid wél veel aandacht geeft aan preventie. Het internet wordt voor preventiewerkers echter pas echt interessant als ze op zoek zijn naar deelstudies, zoals over de mogelijkheden van preventie of vroegtijdige interventie van psychische problemen of stoornissen. Een enorme berg materiaal is er beschikbaar over gebruik en misbruik van, en verslaving aan psychoactieve stoffen. Dat er op dit gebied zoveel op het internet is te vinden, heeft er uiteraard mee te maken dat overheden maar al te graag stimuleren dat de informatie een groot bereik heeft.

In het algemeen valt op dat er talloze, actuele en wetenschappelijk zeer verantwoorde studies openbaar toegankelijk zijn op het net. Met name in landen als Australië, Canada, Groot-Brittannië en natuurlijk de VS zijn bijna alle rapporten die met overheidssteun tot stand zijn gekomen vrij beschikbaar. Nederland loopt wat dit betreft nog achteraan. Veel Nederlandse instellingen, zoals het Trimbos-instituut, zijn nog 'voorzichtig' om al hun publicaties op het internet te plaatsen. Het gaat vooruit, maar niet snel genoeg. Desondanks is er ook in Nederland voldoende belangwekkende informatie over preventie op het net te vinden.

Noten

- ¹ Stel J van der (2004) *Handboek preventie. Voorkomen van psychische problematiek en bevorderen van geestelijke gezondheid*. Assen: Van Gorcum
- ² De webadressen van de (gecursiveerde) internetbronnen zijn op de website van de uitgever te vinden (www.vangorcum.nl/handboekpreventie)

